

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Ю.І. Матюшина, Н.В. Сагайдак, К.С. Туржанська
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

© Матюшина Ю.І., 2015.
© Сагайдак Н.В., 2015.
© Туржанська К.С., 2015.

Статтю отримано редакцією 03.11.2015 р.

Вступ. Розвиток економічних відносин вимагає від суб'єктів господарювання розширених можливостей щодо контролю за станом їх діяльності. Забезпечити попередження негативних явищ, властивих кожній системі контролю будь-якого підконтрольного об'єкта в розумних межах, здатна система внутрішнього аудиту. Проте чітко визначених та затверджених нормативів, які регламентували б створення служби внутрішнього аудиту на підприємстві, на сьогодні не існує, що ускладнює процедуру створення відповідного відділу й унеможливує проведення необхідних контрольних заходів. Цією проблемою і визначається актуальність дослідження.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Значний внесок у розвиток внутрішнього аудиту належить таким ученим: Н.С. Акімовій, Ф.Ф. Бутинцю, Л.В. Гуцаленку, С.Л. Зубілевичу, І.В. Колосу, Т.А. Наумовій, Н.Й. Радіоновій, О.А. Петрик, Л.В. Сотніковій та іншим.

Н.С. Акімова та Т.А. Наумова досліджували питання, яке стосується форми організації служби внутрішнього аудиту, стверджуючи, що служба має бути укомплектована кваліфікованими кадрами, які зможуть виконувати покладені на них функціональні обов'язки [1].

І.В. Колос та Н.Й. Радіонова у своїх працях зазначають, що робота внутрішнього аудитора значно більше може вплинути на ефективність діяльності підприємства, ніж перевірка незалежного зовнішнього аудитора [5].

В.О. Кривобок і В.О. Євсеєнко визначають, що найважливішою функцією служби внутрішнього контролю є фінансово-економічний аналіз діяльності суб'єкта господарювання і розроблення її фінансової стратегії [6].

Постановка завдання. Метою статті є дослідження особливостей внутрішнього аудиту як одного зі способів контролю та формування етапів упровадження служби внутрішнього аудиту на підприємстві.

Основний матеріал і результати. Внутрішній аудит є дуже важливим способом контролю за діяльністю підрозділів та підприємства в цілому. У сучасних умовах, при посиленні конкурентної боротьби, внутрішній аудит стає одним з основних інструментів підвищення ефективності управління підприємствами різних організаційно-правових форм, оскільки їх керівники розуміють важливість вискоелективного та конкурентоспроможного функціонування.

На думку Ю.О. Мішиної внутрішній аудит є одним із способів контролю, перевірки й оцінювання роботи підприємства, що визначає правомірність та ефективність діяльності всіх його підрозділів. Тобто здійснення внутрішнього аудиту полягає у пошуку шляхів підвищення ефективності діяльності підприємства. Об'єкти внутрішнього аудиту залежать від виду діяльності суб'єкта господарювання, його особливостей функціонування та керівництва [7].

Основною метою впровадження внутрішнього аудиту на підприємстві є отримання незалежної достовірної оцінки його фінансово-господарської діяльності з метою встановлення фактів порушень, виявлення резервів поліпшення підприємства.

Для досягнення поставленої мети внутрішні аудиторі мають дотримуватися певних принципів, визначених Кодексом етики Інституту внутрішніх аудиторів (рис. 1) [4].

Рис. 1. Принципи роботи аудитора відповідно до Кодексу етики внутрішніх аудиторів

Н.С. Акімова зазначає, що з упровадженням на підприємстві служби внутрішнього аудиту необхідним є визначення відповідальної особи [1].

За результатами проведених досліджень основними завданнями внутрішнього аудиту є:

1. Перевірка системи економічних регламентів та регуляторів: встановлення їх відповідності чинним нормативно-правовим актам і статуту.
2. Перевірка правильності складання та умов виконання господарських договорів.
3. Проведення експертизи бухгалтерських балансів і звітів, правильності організації, методології та техніки ведення бухгалтерського обліку.
4. Перевірка: наявності, стану, правильності оцінювання майна; ефективності використання матеріальних, фінансових і трудових ресурсів; дотримання чинного порядку встановлення та застосування цін, тарифів; розрахунково-платіжної дисципліни; своєчасності сплати до бюджету податків і платежів до позабюджетних фондів.
5. Експертиза достовірності обліку витрат на виробництво, повноти відображення доходів, точності визнання фінансових результатів, раціонального використання прибутку.
6. Надання консультацій засновникам, керівникам підрозділів, спеціалістам і працівникам апарату управління з економічних та юридичних питань.
7. Розроблення та надання обґрунтованих пропозицій щодо поліпшення організації системи контролю, бухгалтерського обліку і розрахункової дисципліни, підвищення ефективності програм розвитку, зміни структури виробництва та видів діяльності.
8. Організація підготовки до перевірки (експертизи) зовнішнього аудиту, податкової адміністрації й інших органів зовнішнього контролю.

З урахуванням вищезазначених завдань внутрішнього аудиту можна сформулювати такі його функції [2]:

1. Функція контролю. Визначає адекватність політики підприємства встановленим параметрам та оцінку ефективності обліку.
2. Координаційна функція. Здійснює планування роботи внутрішнього аудитора з огляду на потреби акціонерів, інвесторів, правління підприємства та раціонального використання можливостей підрозділу.

3. Аналітична функція. Забезпечує виконання експертного оцінювання й аналізу ефективності важливих аспектів господарської діяльності.

4. Інформаційна функція. Забезпечує керівництво підприємства інформацією про результати перевірок, виявлені факти порушень вимог законодавства або внутрішніх правил.

5. Консультативна функція. Надає поточні консультації працівникам підрозділів.

6. Захисна функція. Передбачає застосування заходів, спрямованих на збереження активів підприємства від потенційних крадіжок, фактів шахрайства, неефективного управління бізнесом.

Таким чином, функції внутрішнього аудиту мають визначатися керівництвом чи власником підприємства залежно від змісту і специфіки його діяльності.

З метою побудови на підприємстві дієвої системи внутрішнього аудиту його варто розподілити на три стадії: попередній, поточний та наступний.

Попередня стадія внутрішнього аудиту передбачає розгляд первинних документів під час візування договорів, наказів, кошторисів, тобто виконує скоріше профілактичну функцію. Поточна стадія внутрішнього аудиту здійснюється під час реєстрації господарських операцій та інвентаризації. Наступна стадія здійснюється з метою узагальнення й аналізу облікової та звітної інформації. Таким чином, внутрішній аудит є системним, строго документованим, безперервним і універсальним (суцільним) заходом.

Керівник відділу внутрішнього аудиту має тісно співпрацювати з юрисконсультком стосовно питань дотримання законів, положень (стандартів) бухгалтерського обліку, Плану рахунків та Інструкції про його застосування, Інструкції з інвентаризації, Положення про проведення касових операцій тощо.

Методичними прийомами внутрішнього аудиту є сукупність способів вивчення законності, доцільності й ефективності господарських операцій для оцінювання діяльності підприємства в цілому, які будуть подібні між собою, незалежно від особливостей підприємства. Тобто їхня різноманітність зумовлюється не тільки об'єктами аудиту, а й професійним рівнем і практичним досвідом працівників аудиторської служби підприємства.

Результати проведення внутрішнього аудиту, як комплексного, так і за окремими ділянками роботи, слід оформляти спеціальними документами. Організаційну модель внутрішнього аудиту наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Організаційна модель внутрішнього аудиту (розроблено на основі роботи [1])

Об'єкт внутрішнього аудиту	Джерело інформації	Методичні прийоми і способи аудиту
Майнові ресурси (основні засоби, МШП, сировина, матеріали тощо)	Законодавчі акти	Суцільні перевірки
Касові, банківські операції (звіти касира, виписки банку)	Нормативні документи з обліку й аудиту	Вибіркові перевірки під час аудиторського тестування
Праця і заробітна плата	Первинні й зведені документи	Інвентаризація
Розрахунки з дебіторами, кредиторами	Регістри бухгалтерського обліку	Експертні перевірки
Власний капітал (зареєстрований, резервний, додатковий тощо)	Баланси і фінансові звіти	Економіко-математичне моделювання
Витрати	Засновницькі документи (статут, протоколи зборів засновників, свідоцтво, ліцензія)	Методи порівняльного аналізу
Фінансові результати	Акти перевірок (довідки, висновки) державної фіскальної служби, банку, державних фондів тощо	Прогнозування результатів. Оформлення результатів

Процес організації служби внутрішнього аудиту на підприємстві можна представити поетапно таким чином (таблиця 2).

Таблиця 2

Етапи створення служби внутрішнього аудиту на підприємстві

Сутність етапу	Необхідні організаційні заходи
I ЕТАП	
виявити, чітко визначити коло питань для вирішення яких створюється служба внутрішнього аудиту, сформулювати її цілі відповідно до політики підприємства	наказ (розпорядження, постанова) керівника підприємства про створення служби внутрішнього аудиту
II ЕТАП	
визначити основні функції служби внутрішнього аудиту для досягнення поставлених цілей	розроблення положень з організації на підприємстві служби внутрішнього аудиту
III ЕТАП	
однотипні функції об'єднати у групи та сформулювати відповідні структурні одиниці служби внутрішнього аудиту	затвердження положень про службу керівником підприємства (особою, яка має повноваження щодо прийняття господарських рішень на підприємстві)
IV ЕТАП	
розробити схеми взаємовідносин, визначити обов'язки, права та відповідальність для кожної структурної одиниці служби внутрішнього аудиту, документально закріпити їх у посадових інструкціях	розроблення й затвердження посадових інструкцій (службових обов'язків) працівників служби внутрішнього аудиту (характеристика професійних та етичних вимог)
V ЕТАП	
об'єднати вказані структурні одиниці у єдине ціле – службу внутрішнього аудиту, визначити її організаційний статус, розробити та документально затвердити Положення про службу внутрішнього аудиту	створення планів і робочих документів служби внутрішнього аудиту підприємства
VI ЕТАП	
об'єднати службу внутрішнього аудиту з іншими структурними одиницями управління підприємством	збір та створення власної інформаційної бази роботи служби: норм, правил, технологічних карт, стандартів перевірки
VII ЕТАП	
розробити внутрішньофірмові стандарти внутрішнього аудиту	підбір та призначення конкретної особи або осіб для роботи у службі внутрішнього аудиту: керівника відділу, аудиторів, асистентів аудитора, ревізорів, контролерів, юристів, програмістів

Крім того, важливим напрямом внутрішнього аудиту є консультації з бухгалтерського обліку та оподаткування, надання ефективної достовірної та повної інформації про систему управління для своєчасного виявлення й усунення недоліків [9].

Оскільки служба внутрішнього аудиту має складатися з висококваліфікованого персоналу, забезпеченого відповідними матеріально-технічними ресурсами, створення на підприємстві такої служби призведе до виникнення додаткових витрат, які доречно розподіляти між видами виробленої продукції, наданими послугами або виконаними роботами. Однак витрати на утримання служби внутрішнього аудиту неможливо порівнювати з тим позитивним ефектом, що є наслідком її роботи [7].

Висновки. За результатами проведеного дослідження можна зробити висновки, що основна особливість внутрішнього аудиту як незалежної діяльності на підприємстві полягає у тому, що вона організовується керівництвом для перевірки та оцінювання роботи окремих підрозділів, служб, об'єктів обліку тощо. Внутрішній аудит здійснюється періодично й тільки фахівцями-аудиторами за закріпленими об'єктами контролю.

Для сучасного підприємства важливе значення має не тільки кваліфікаційна робота окремого внутрішнього аудитора, а й усієї служби внутрішнього аудиту. Ефективна діяльність служби полягає у вчасному забезпеченні перевірок за функціонуванням підприємства, відповідною документацією з метою об'єктивного оцінювання та прийняття необхідних заходів з мінімізації різноманітних ризиків.

Таким чином, з метою розвитку системи внутрішнього аудиту й можливості його впровадження на будь-якому підприємстві подальшого дослідження потребують питання, що стосуються вдосконалення законодавчого регулювання аудиту в Україні; запровадження

міжнародних стандартів аудиту; удосконалення методики та організації аудиторських перевірок тощо, які спрямовані на зміцнення конкурентних позицій, авторитету аудиту й удосконалення аудиторської діяльності в Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Акімова Н.С. Внутрішній аудит в Україні: сутність, проблеми розвитку та шляхи їх усунення [Електронний ресурс] / Н.С. Акімова, Т.А. Наумова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2012. – Вип.1(1). – С. 121–128. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/esprstr_2012_1\(1\)_19.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/esprstr_2012_1(1)_19.pdf).
2. Гуцаленко Л.В. Сутність та функції внутрішнього аудиту на підприємствах України / Л.В. Гуцаленко, А.О. Ярова // Інноваційна економіка. – 2011. – № 2. – С. 105 – 107.
3. Дмитренко О.М. Формування системи внутрішнього аудиту на підприємстві [Електронний ресурс] / О.М. Дмитренко // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2013. – № 2(5). – С. 116 – 126. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpdau_2013_2\(5\)_17.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpdau_2013_2(5)_17.pdf)
4. Кодекс професійної етики внутрішнього аудитора [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://505748.iaa.web.hosting-test.net/wp-content/uploads/2013/10/Code-of-Ethics-Ukrainian.pdf>
5. Колос І.В. Внутрішній аудит як інструмент підвищення ефективності діяльності підприємства [Електронний ресурс] / І.В. Колос, Н.Й. Радіонова // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Сер.: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. – 2013. – Вип. 1. – С. 126 – 141. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ptmbo_2013_1_11.pdf.
6. Кривобок В.О. Організація та завдання внутрішнього аудиту в системі управління підприємством [Електронний ресурс] / В.О. Кривобок, В.О. Євсєєнко // Економічні науки. Сер.: Облік і фінанси. – 2013. – Вип. 10(3). – С. 370 – 375. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecnof_2013_10\(3\)_62.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecnof_2013_10(3)_62.pdf).
7. Мішина Ю.О. Проблеми становлення та розвиток внутрішнього аудиту в Україні [Електронний ресурс] / Ю.О. Мішина, В.О. Євсєєнко // Економічні науки. Сер.: Облік і фінанси. – 2013. – Вип. 10(3). – С. 519 – 524. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecnof_2013_10\(3\)_86.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecnof_2013_10(3)_86.pdf).
8. Рудницький В.С. Методологія і організація аудиту / В.С. Рудницький. – Т.: Економічна думка, 2007. – 192 с.
9. Практичний курс внутрішнього аудиту: підручник; за ред. В.В. Немченко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 240 с.

УДК 657.512

Матюшина Юлія Іванівна, старший викладач кафедри обліку та аудиту. **Сагайдак Наталя Василівна**, студентка. **Туржанська Катерина Сергіївна**, студентка. Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка. **Формування системи внутрішнього аудиту на підприємстві**. Розглянуто формування внутрішнього аудиту: його суть, мету впровадження. Розкрито принципи внутрішніх аудиторів; сформульовано основні завдання, функції, методичні прийоми; наведено етапи формування служби внутрішнього аудиту на підприємстві.

Ключові слова: внутрішній аудит, аудитор, служба внутрішнього аудиту, підприємство.

УДК 657.512

Матюшина Юлия Ивановна, старший преподаватель кафедры учета и аудита. **Сагайдак Наталия Васильевна**, студентка. **Туржанская Екатерина Сергеевна**, студентка. Полтавский национальный технический университет имени Юрия Кондратюка. **Формирование системы внутреннего аудита на предприятии**. Рассмотрены вопросы внутреннего аудита: его суть, цель внедрения. Раскрыты принципы внутренних аудиторов; сформулированы основные задачи, функции, методические приемы; представлены этапы формирования службы внутреннего аудита на предприятии.

Ключевые слова: внутренний аудит, аудитор, служба внутреннего аудита, предприятие.

UDC 657.512

Matyushina Yu.I., lecturer, Accounting and Auditing Department. **Sahaidak N.V.**, student, **Turzhanska K.S.**, student, Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University. **Formation of Internal Auditing System at the Enterprise**. The present article highlights the formation of internal auditing: its content, the purpose of implementation. The internal auditors' principles are disclosed, the main tasks, functions, methodological techniques are formulated; the stages of the internal auditing service at the enterprise are presented.

Keywords: internal auditing, auditor, internal auditing service, company.